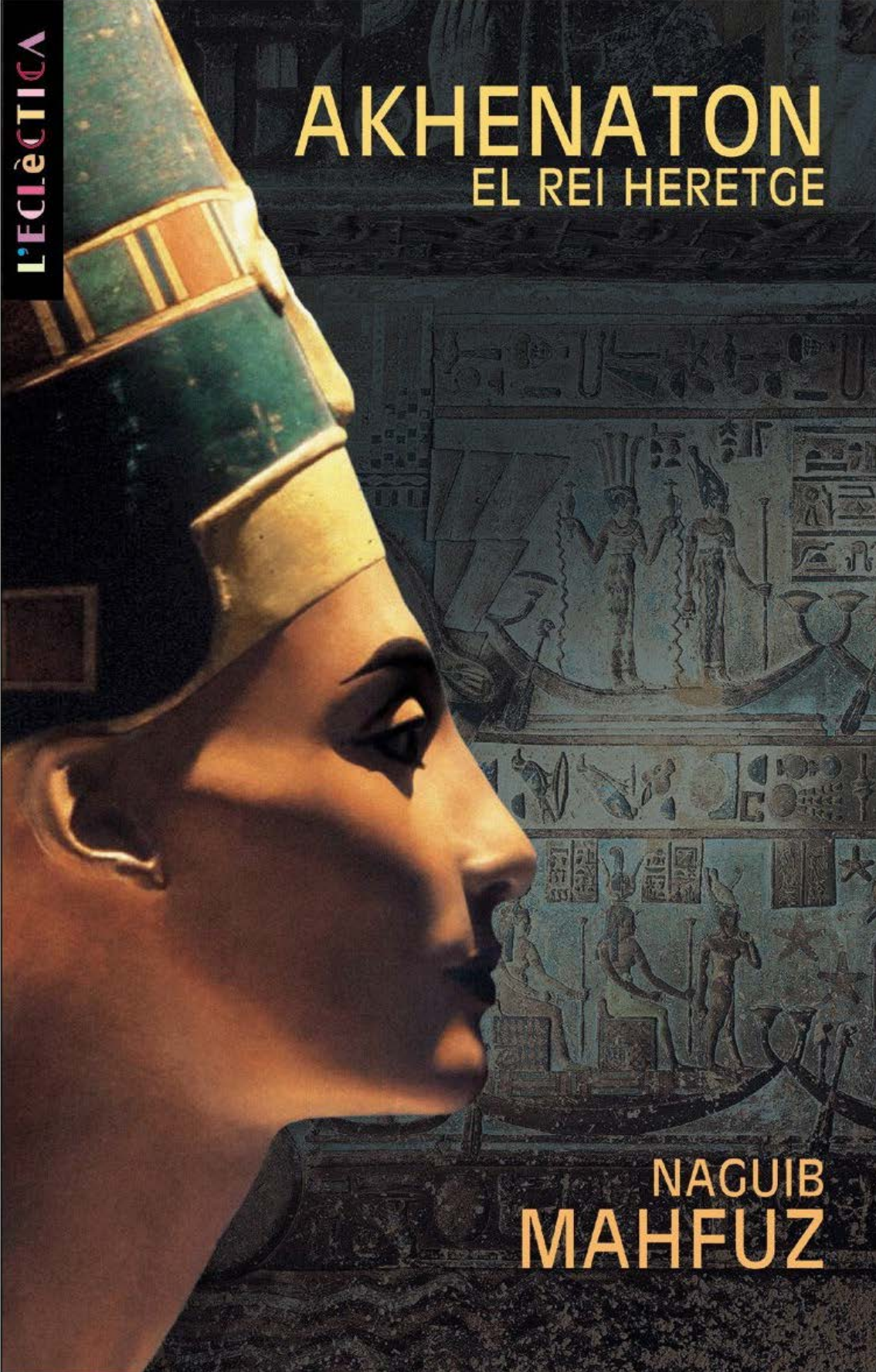

L'ECLÈCTICA

AKHENATON

EL REI HERETGE

NAGUIB
MAHFUZ

ELS ORÍGENS

Tot va començar amb una visió, que va créixer fins a convertir-se en desig, mentre la nostra nau solcava el corrent plàcid i fort del riu, al final de l'estació de les inundacions. El viatge havia començat a la nostra ciutat, Sais, i ens dirigíem al sud, en direcció a Panòpolis, on vivia la meua germana des que s'havia casat. Un dia, al capvespre, vorejarem una ciutat estranya que s'estenia entre el Nil, a l'oest, i una muntanya imponent, a l'est. Els seus edificis evocaven una antiga esplendor que ara llanguia entre la pols. Els carrers eren buits, els arbres morien, les portes i les finestres estaven tancades com parpelles caigudes. Era una ciutat sense vida ni moviment, posseïda pel silenci i habitada només per la tristor i les ombres dels morts. Mentre la recorria amb la mirada, em vaig sentir emocionat i vaig anar a comentar-ho amb el meu pare, que reposava sobre un banc de fusta en la coberta de la nau, investit de la magnificència que ens dóna la vellesa.

—Què va passar en aquella ciutat, pare? —li vaig preguntar, amb respecte.

—És la ciutat de l'heretge, Mirimon; la ciutat infidel i maleïda —em va respondre, sense perdre la calma.

Vaig tornar a mirar la ciutat, més emocionat encara, mentre els records afloraven a la meua memòria.

—Ja no hi viu ningú? —vaig preguntar.

—Probablement —em va respondre el meu pare—, la dona de l'heretge encara viu al seu palau, tot i que seria millor dir la seua presó... I hi deu haver també alguns guàrdies.

—Nefertiti —vaig murmurar, mentre tractava d'imaginar com hauria suportat tants anys de solitud i aïllament.

Vaig recordar els anys de la meua infantesa, quan vivia a Sais, en el palau del meu pare, i les converses dels adults; les discussions a propòsit del cicló que s'havia abatut sobre Egipte i sobre l'imperi sencer. Recorde que parlaven de la guerra dels déus. De com el jove faraó havia renegat de l'herència dels seus avantpassats, havia desafiat els sacerdots i havia traït el seu destí. Vaig evocar aquelles veus oblidades, els rumors sobre una nova religió que provocaven molts dubtes entre la gent, incapaç de discernir què era més important, la seua lleialtat al faraó o la seua tradició religiosa; les discussions secretes, els fets terribles que sotragaren l'imperi, les derrotes i la victòria final, carregada de tristor.

I ara tenia davant dels meus ulls la ciutat prodigiosa que agonitzava, habitada només per una gran senyora que havia conegut el sabor amarg de la solitud. El meu cor jove anhelava descobrir la veritat; bategava amb l'ansietat de qui vol saber-ho tot. Per això, vaig comentar amb el meu pare:

—No podràs acusar-me mai més de ser un indolent, pare —li vaig dir—. Un desig sagrat de saber la veritat m'empenta com un vent del nord; vull saber la veritat per a escriure-la, com vas fer tu mateix fa ja molts anys, en la teua primera joventut...

El meu pare em va mirar amb els seus ulls fatigats i em va preguntar:

—Quin és el teu desig, Mirimon?

–Vull descobrir la veritat de la ciutat i del seu fundador; saber tots els detalls del drama que va assolir el nostre país i va estar a punt de destruir l'imperi...

–Ja has escoltat la història al temple –em va dir.

–Pare –li vaig replicar–, el savi Qaqimna va dir: «No jutges mai un assumpte sense haver escoltat tots els testimonis».

–En aquest cas –va assegurar–, no cal escoltar els altres testimonis per a conèixer la veritat... I, a més, l'heretge Akhe-naton és mort.

–Sí, però molts dels testimonis directes dels fets encara viuen –vaig argumentar– i la majoria són amics teus o, almenys, coneguts, pare. Una recomanació teua m'obriria moltes portes i em permetria descobrir molts secrets. Així podria conèixer la veritat, abans que no l'esborre el temps, com està esborrant la ciutat...

Vaig insistir encara, amb diversos arguments, fins que vaig aconseguir l'aprovació del meu pare, que potser compartia secretament el meu entusiasme. De fet, ell mateix havia estat sempre un home àvid de coneixements i havia buscat sempre la veritat; havia escrit algunes cròniques i el seu amor per la ciència i per la veritat havia convertit el nostre palau en un centre de reunió on acudien homes de ciència i sacerdots. El nostre palau era famós per aquelles reunions en les quals es contaven històries, es recitaven poemes i se celebraven grans festes i àpats fastuosos a base d'ànec i bon vi. Per aquelles reunions, el meu pare era conegut entre els seus amics com un home afortunat, beneït per una vasta cultura i posseïdor de terres fèrtils.

Em va donar cartes de recomanació per a presentar-me a les persones notables que encara recordaven aquells temps,

per obrir-me els cors dels qui havien viscut els fets en persona, dels qui els coneixien bé, dels qui havien conegut tant la dolçor del triomf com l'amargor de la derrota.

—Has escollit el teu camí, Mirimon —em va dir—. Segueix-lo i que els déus et protegeixen. Alguns dels teus avantpassats es van dedicar a la guerra; uns altres, a la política o al comerç; tu vols descobrir la veritat i ningú no podria impedir-te aspirar a un destí tan elevat. Però no provoques mai la ira dels poderosos ni abuses dels que han caigut en desgràcia. Sigues com la mateixa història: imparcial i obert a tots els testimonis. Després, reflexiona i explica la pura veritat a tots els qui la vulguen saber.

Em vaig sentir molt feliç de poder abandonar la meua inactivitat per a endinsar-me en el curs de la història, a la recerca de la veritat; un camí que no té principi ni final perquè sempre hi haurà algú que el faça avançar per amor a la veritat eterna.

EL GRAN SACERDOT D'AMON

Tebes havia recuperat la prosperitat, després d'haver estat abandonada per l'heretge, i ara tornava a ser la capital de l'imperi i la seu del tron, ocupat pel jove faraó Tutankhamon. Els homes de pau i els de guerra havien tornat a la ciutat i a les seues ocupacions; els sacerdots tornaven a pregar en els temples. Els palaus havien estat reconstruïts i els jardins reverdien; el temple d'Amon havia recuperat també la seua antiga glòria i les seues columnes s'enlairaven, altives, rodejades per jardins plens de flors. Els mercats bullien d'activitat, plens de compradors, de venedors i de mercaderies i un riu de riquesa semblava fluir pels carrers de la ciutat, que tornava a ser la glòria d'Egipte.

Era la primera vegada que visitava Tebes i em vaig quedar impressionat per la bellesa dels seus edificis i per la diversitat dels seus nombrosos habitants. M'atabalaven els sorolls de la gran ciutat i les veus de la multitud, m'atordia el trànsit de carros i animals; comparada amb Tebes, Sais, la meua ciutat, em semblava un poblet tranquil i modest.

Vaig arribar al temple d'Amon a l'hora acordada. Un criat em va guiar a través del pati de les columnes, després giràrem a la dreta per un corredor i ens dirigírem a la sala on m'esperava el gran sacerdot. El vaig veure al fons de la sala, assegut en un tron d'eben amb dos recolzadors d'or pur. Era un home molt vell, amb el cap afaitat, vestit amb una

túnica llarga i ampla i amb un vel blanc que li rodejava el cap i li arribava fins als muscles. A pesar de la seua edat, em va fer la impressió que era un home ple d'energia i amb un cor obert a les confidències. En sentir el nom del meu pare, em va donar records i va alabar la seua lleialtat.

—En els temps difícils i en les adversitats és quan tenim l'oportunitat de reconèixer els homes honrats com el teu pare —va dir. Després va lloar el meu projecte amb paraules de compliment i va continuar—. Hem pogut tombar el mur on hi havia escrites tantes falsedats, però la veritat ha de ser recordada. Avui —va dir, inclinant el cap en senyal de respecte—, Amon torna a ocupar el seu tron sagrat en el *sancta sanctorum* del nostre temple i governa per damunt de totes les altres divinitats per protegir Egipte i deslliurar-lo dels seus enemics. Els seus sacerdots han recuperat també el prestigi perdut i la seua influència. Amon va alliberar la nostra vall amb mà ferma i va ampliar les fronteres de l'imperi en totes les direccions, gràcies al poder amb què va investir Tuthmosis III. Perquè ell dóna la victòria als qui l'adoren i derrota i humilia els qui el traeixen.

Jo em mantenia inclinat, en senyal de respecte i reverència, fins que ell em va dir que m'incorporara i em va convidar a seure en una cadira que hi havia davant seu. Em vaig disposar a escoltar atentament les paraules del gran sacerdot.

És una història molt trista, Mirimon, que va començar amb un rumor que semblava innocent i sense cap importància. Els orígens de tot es remunten a la gran reina Tiy, la mare de l'heretge i l'esposa del faraó Amenhotep III. Provenia

d'una família núbria molt modesta i per les seues venes no corria ni una sola gota de sang reial; però era intel·ligent i forta, semblava tenir quatre ulls que li permetien veure-ho tot al mateix temps. Al principi, semblava que tinguera les intencions de complaure'ns i que volguera mantenir bones relacions amb nosaltres. Mai no oblidaré les paraules que em va dir un dia, quan celebràvem la festa del Nil:

–Vosaltres, els sacerdots d'Amon sou una fortuna i una benedicció per a Egipte...

Era tan enèrgica que podia mirar fixament, amb els seus ulls bellíssims i molt grans, els homes més forts, fins que aconseguia humiliar-los i que foren ells els qui abaixaven la mirada, avergonyits. Nosaltres, a pesar de tot, mai no vam témer les seues actuacions perquè sabíem que els grans faraons de la seua família sempre havien estimat els sacerdots d'Amon i ens havien tingut en una alta consideració. Aleshores, la reina es va mostrar interessada a ampliar els estudis religiosos a uns altres temples, per tal que abastaren el coneixement d'unes altres divinitats i, particularment, el culte al déu Aton. Parlava d'aquell projecte com si només fóra un intent de donar a conèixer religions i cultes que nosaltres respectàvem i també consideràvem sagrades, de manera que no hi havia cap motiu per a alarmar-nos. Però ens va disgustar el fet que unes altres divinitats tingueren la mateixa consideració que Amon a Tebes, la seua pàtria. Tiy assegurava que Amon continuaria sent sempre el senyor de tots els déus i que els seus sacerdots seríem considerats sempre superiors als sacerdots dels altres cultes; però aquelles paraules no ens tornaren la tranquil·litat.

Un dia, Tutu, el salmodiador, em va dir:

–Crec que aquest comportament de la reina amaga unes intencions polítiques que no tenen res a veure amb la religió.

Quan li vaig demanar que m'explicara quines eren les seues impressions, va continuar:

–La gran reina busca la complicitat dels sacerdots dels altres cultes arreu d'Egipte perquè vol mantenir-nos a ratlla, limitar el nostre poder i augmentar, així, el poder de la casa reial.

–Però nosaltres, els sacerdots d'Amon –li vaig replicar, amb inquietud–, som els servidors del poble, els mestres i els metges, els seus guies religiosos en aquest món i en el més enllà... La reina és una dona intel·ligent i estic segur que coneix els nostres mèrits i els respecta.

–Es tracta d'una lluita pel poder –va assegurar Tutu, enutjat–. La reina és una dona forta i ambiciosa; des del meu punt de vista és, fins i tot, més forta que el mateix rei.

–Però nosaltres som fills de la més alta divinitat –vaig argumentar, per allunyar de mi la desconfiança–; som els hereus d'una tradició eterna.

Potser caldria que et parlara ara del gran rei Amenhotep III. El seu avi, Tuthmosis III va conquerir i consolidar per a ell un imperi sense comparació possible, ni en extensió ni en nombre d'habitants, amb cap altre del món. Amenhotep III va ser un rei poderós, capaç de defensar les fronteres del seu imperi quan les considerava amenaçades per algun perill i les seues victòries eren tan glorioses que ben aviat tot l'imperi es va sotmetre a la seua autoritat. La pau i l'abundància foren les característiques del seu llarg regnat i així el faraó va poder recollir els fruits dels colossals treballs que feren els seus avantpassats. Les collites

foren abundants i nombroses les joies extretes de les mines, les indústries prosperaren i les mercaderies corrien lliurement arreu d'Egipte. Va construir bells palaus, temples i escultures i es va lliurar al bon menjar, el vi i les dones; però la seua esposa Tiy coneixia molt bé les seues virtuts i els seus defectes i va saber aprofitar-los en benefici propi. El va animar a combatre en temps de guerra i va tolerar els seus vicis en temps de pau; va trair, així, el seu esperit femení i va dissimular les seues emocions de dona amb l'únic objectiu de mantenir-se en el poder per a fer realitat els seus ambiciosos somnis. No negaré la seua capacitat per a mantenir-se al corrent de tots els problemes, importants o insignificants, que afectaven l'imperi; no puc qüestionar la seua lleialtat al faraó, la seua capacitat, ni la seua entrega a la glòria i la grandesa d'Egipte; però condemne la seua ànsia de poder, que la va portar, equivocadament, a tractar d'aprofitar la força de la religió per a influir encara més en les decisions del faraó, deixant de banda els sacerdots... A poc a poc, vaig arribar al convenciment que aquelles idees eren les úniques que ocupaven la seua ment. Un dia, vingué a visitar el temple i, després d'haver oferit sacrificis a Amon, em va precedir, a bon pas, cap a la sala de recepcions. Així que va seure, em va preguntar:

–Per què sembles tan preocupat?

Jo vaig tractar de trobar una resposta adequada a aquella pregunta tan directa, però ella no em va deixar respondre i continuà:

–Com feu els sacerdots, jo també sé llegir els sentiments que bateguen als cors de les persones. Creus que estic afavorint els sacerdots dels altres cultes per a restar poder als sacerdots d'Amon.

–Els sacerdots d’Amon –vaig respondre, humil– som els més fidels servidors de la vostra gloriosa família...

–Et diré què pense, gran sacerdot –va afirmar, mirant-me fixament amb els seus ulls brillants–: Amon és el senyor de totes les divinitats egípcies; un símbol de poder per a tots els ciutadans de l’imperi, que el temen i el respecten. Però Aton és el déu del sol, que llueix igual per a tots, i tots tenen dret a pregar-li.

La veritat és que jo no hauria pogut saber, en aquells moments, si era sincera o si aquelles paraules només emmascaraven el seu desig d’arrabassar-nos el poder. En qualsevol cas, els seus arguments no em van convèncer.

–Altesa –li vaig dir–, aquella gent salvatge ha de ser governada amb força, no amb compassió.

–Amb compassió també –va somriure–. No podem tractar els animals domèstics com tractaríem els animals salvatges...

En aquells moments, vaig creure que les idees de la reina eren només fantasies femenines, però que podien tenir unes conseqüències molt greus en el futur. I la meua desconfiança era fundada, com demostraren els desastrosos esdeveniments posteriors.

El gran sacerdot es va mantenir en silenci durant uns instants, com si reflexionara o recordara, i després va continuar el seu relat.

Recorde molt bé que, durant els primers anys de matrimoni, Tiy va tenir molts problemes. Va passar molt de temps abans

que concebera un fill del faraó i la turmentava el fantasma de l'esterilitat, sobretot perquè era d'origen humil i el fet de no tenir fills l'hauria relegada. Gràcies al poder d'Amon i a les oracions i els sortilegis dels seus sacerdots, la reina es va quedar embarassada, però va parir una filla. Cada vegada que ens trobàvem al palau o al temple em mirava amb recel i amb desconfiança, com si jo fóra el culpable de la seua mala sort. Nosaltres mai no hauríem estat capaços de perjudicar el faraó ni d'amenaçar la solidesa del regne: era la mala consciència de la reina la que li provocava la seua desconfiança.

Va tornar a callar, reflexiu i cavil·lós, però va continuar poc de temps després, com si haguera endevinat que la curiositat em consumia.

Després, i d'una forma certament misteriosa, va tenir dos fills bessons. El primer, més fort i millor, va morir aviat, i l'altre va viure per tal de perjudicar Egipte amb les seues excentricitats. Nosaltres coneixem moltes formes de descobrir la veritat, fins i tot quan ens la volen ocultar; tenim el poder de la màgia i els nostres ulls vigilen cada pam de l'imperi... L'heretge era un home d'origen sospitós, de posat femení i grotesc. Com va fer el seu pare, Amenhotep III, es va casar amb una dona del poble. Nefertiti era igual com la seua mare, no sols pel seu origen humil, sinó també per la seua ambició i la seua luxúria insaciables. Era bella, perseverant i provocadora: va irrompre en els assumptes polítics de l'imperi i va ajudar el seu marit a dur endavant la seua política destructiva. Va

dur al món sis filles, però totes eren d'uns altres homes perquè, tot i que semblava estar molt enamorat de Nefertiti, Akhenaton mai no va estimar ningú de veritat, llevat de la seua mare, que li va donar la vida i li va inculcar unes idees perverses. El rei veia la seua mare, Tiy, sola i trista i això va fer que germinara al seu pit l'odi contra el seu pare. Quan Amenhotep va morir, Akhenaton va esborrar el seu nom de tots els monuments; deia que volia esborrar el nom d'Amon de la memòria de tots els egipcis i que per això el nom del seu pare, que significava 'Amon està satisfet', també havia de ser esborrat. La veritat és que el va fer desaparèixer després de mort perquè no va ser capaç de matar-lo en vida. Quan Tiy li parlava del culte a Aton i l'iniciava en aquella religió, ho feia per motius polítics; però el jove príncep es va convertir amb sinceritat a la nova fe perquè el seu caràcter femení no li permetia intentar maniobres polítiques. Aquella conversió ni tan sols l'esperava la seua mare i, menys encara, que arribara a convertir-se en un heretge.

Recorde perfectament el seu aspecte repulsiu: no semblava un home ni una dona. La consciència de la seua feblesa li feia odiar tot allò que li semblava fort: els homes, els sacerdots i les mateixes divinitats. Imaginava un déu fet a la seua imatge, feble i efeminat, pare i mare al mateix temps, i només li va conferir un atribut: l'amor. Un déu a qui adorava amb càntics i danses rituals... Akhenaton es va enfonsar en un pou d'estupidesa i va negligir les seues obligacions reials, mentre els nostres millors homes i els nostres fidels aliats eren massacrats pels enemics de l'imperi, tot i que cridaven demanant una ajuda que mai no van rebre. L'imperi es perdia, Egipte havia començat a ser destruït, els temples eren

buits i la gent passava fam. Aquest va ser l'heretge que es feia anomenar Akhenaton.

Emocionat per la intensitat dels seus records, el gran sacerdot va callar un instant. Jo esperava, pacient, fins que va encreuar els dits de les mans, que mantenia, indolent, sobre les cames, i començà a parlar una altra vegada.

Vaig començar a rebre informes relacionats amb el comportament d'Akhenaton quan només era un infant; me'ls enviaven els meus fidels confidents del palau, homes consagrats a Amon i al servei de la pàtria. Així vaig saber que el príncep manifestava una notòria predilecció per Aton i menystenia el culte a Amon, senyor de totes les divinitats. I que cada dia, a l'alba, el jove príncep es retirava a un lloc solitari, a la vora del Nil, per saludar l'eixida del sol. Vaig comprendre de seguida que era un jove estrany que ens causaria molts problemes i, amb discreció, ho vaig comentar amb el rei i la reina.

–El meu fill només és encara un infant –va somriure Amenhotep III.

–Però l'infant creixerà –vaig respondre jo– i conservarà les idees i les creences de la seua infantesa.

–Només és un infant ansiós per aprendre –va intervenir Tiy– que busca el coneixement allà on creu que el pot trobar.

–Ben aviat començarà la seua formació militar i aleshores comprendrà quin és el seu destí –va assegurar el faraó.

–No necessitem ampliar el nostre imperi amb més territoris –va dir Tiy–; necessitem el coneixement necessari per a no perdre els béns de què gaudim.

–Gloriosa reina –vaig comentar–, la seguretat de l'imperi descansa en la protecció d'Amon i en la nostra força.

–Em sorprén –va dir l'astuta reina– que un home savi com tu menysprei d'aquesta forma la saviesa...

–Jo no menysprei la saviesa –vaig insistir–; però considere que, sense força, la saviesa no és res.

–En aquest palau –va intervenir el faraó– ningú no dubta que Amon és el senyor de totes les divinitats...

–Però el príncep ha deixat d'acudir al temple –vaig protestar.

–Tin paciència –em va dir el faraó–, el meu fill assumirà ben aviat totes les seues obligacions de príncep hereu.

Vaig eixir del palau sense haver superat la meua angoixa; de fet, els meus temors van augmentar en sentir com el rei i la reina defensaven el seu fill. Poc de temps després, m'informaren d'una conversa que el príncep hereu havia mantingut amb els seus pares i aquella notícia em va confirmar que el cos fràgil del príncep amagava un esperit terrible i poderós. I la visita d'un dels meus homes de confiança m'ho va confirmar.

–Ni tan sols el Sol és ja un déu –em va dir.

–Què vols dir? –li vaig preguntar.

–Corren rumors que un déu nou i desconegut fins ara, s'ha aparegut al príncep hereu en persona per assegurar-li que és l'únic déu vertader i que totes les altres divinitats són falses.

Aquella novetat em va deixar perplex; vaig pensar que la mort, que ens havia arrabassat l'altre germà, era preferible a la bogeria del supervivent. La tragèdia havia començat.

–Estàs segur que això que dius és cert? –vaig preguntar al meu informador.

–Només t’he contat els rumors que corren pel palau.

–I com se li ha aparegut aquest déu? –vaig voler saber.

–Va sentir la seua veu.

–Ni era el sol, ni un estel, ni una estàtua?

–Res d’això –em va assegurar.

–I com podem adorar un déu que no veiem? –vaig preguntar.

–Ell creu que el seu déu és l’únic amb el poder suficient per a crear el món.

–El príncep –vaig assegurar– ha perdut la raó.

Aleshores, intervingué Tutu, que havia estat present en la nostra conversa, i va assegurar:

–El príncep ha perdut la raó i, per tant, no està capacitat per a ocupar el tron quan li arribe l’hora.

–Tranquil·litza’t –li vaig dir–, que el príncep siga un infidel no canviarà les coses: Amon i les altres divinitats seran les úniques que continuarà adorant el poble d’Egipte.

–Però –va preguntar Tutu, enutjat–, com hem de permetre que un heretge herete el tron i domine l’imperi?

–No ens alarmem abans d’hora –vaig dir, amb el cor en un puny–. Esperarem a saber tota la veritat i després consultarem la qüestió amb el faraó. Serà la primera vegada que debatrem sobre un tema religiós en la nostra llarga història...

Quan el príncep hereu es va casar amb Nefertiti, la filla primogènita del savi Ay, vaig concebre una mínima esperança; potser el matrimoni tornaria el seny al príncep. Vaig fer que Ay vinguera a visitar-me al temple i, al llarg de la nostra

conversa, vaig observar que el savi era molt prudent en les seues respostes; senyal que aquella situació el preocupava. De manera que vaig decidir no comentar res a propòsit de l'heretgia del príncep, però, abans d'anar-se'n, vaig acordar amb ell que em prepararia una reunió secreta amb la seua filla.

Nefertiti vingué a veure'm a l'hora convinguda; en veure-la, vaig saber, inspirat sens dubte per Amon, que la seua bellesa encisadora disfressava l'ànima d'una dona amb una força enorme i amb un gran poder; unes qualitats que em van recordar, de seguida, la personalitat la reina Tiy. Vaig desitjar que aquell poder i aquella força ens foren favorables i no contraris.

–Sigues benvinguda, filla –li vaig dir, mentre li donava la meua benedicció, que ella em va correspondre amb un somriure dolç, d'agraïment–. No dubte que deus estar al corrent de les obligacions que ha d'assumir l'esposa de l'hereu de la corona, però considere que la meua obligació és recordar-te que l'imperi descansa sobre tres pilars fonamentals: Amon, el senyor de tots els déus, el faraó i la reina...

–Per això –em va interrompre– considere que ha estat un honor rebre la vostra benedicció...

–Una reina –vaig continuar– ha de saber com ha d'ajudar el faraó a governar l'imperi i a fomentar l'amor per la pàtria.

–Gran sacerdot –em va dir–, el meu cor vessa amor i lleialtat.

–Egipte –li vaig recordar– és un país de tradicions eterne. I les dones sou les principals responsables de conservar aquestes tradicions sagrades.

–Al meu cor –em confessà–, també hi ha lloc per a les responsabilitats.

Ni tan sols una estàtua hauria estat més discreta. Nefertiti es va mostrar molt cautelosa al llarg de tota la conversa; jo vaig continuar parlant, cada vegada amb menys precaució, però no li vaig poder traure cap informació. Però aquell silenci em va semblar molt sospitós; la seua forma de comportar-se em donava a entendre que estava al corrent de tot i em feia endevinar que no ens ajudaria. La veritat és que aquella actitud no em va sorprendre: Nefertiti sabia que si havia arribat a convertir-se en la futura reina, havia estat només per un colp de sort; perquè la seua personalitat havia fet perdre el cap a l'home més important de l'imperi. I no estava disposada a deixar-se arrabassar aquella oportunitat. El seu objectiu en aquesta vida era mantenir-se aferrada al poder i ni el culte a Amon ni a cap altra divinitat la preocupaven en absolut: ella volia ser reina.

Aquella nit, ens tancàrem en el *sancta sanctorum* del temple per a pregar amb els altres sacerdots. Després, els vaig posar al corrent de la meua conversa amb Nefertiti. El primer que va ser capaç de reaccionar va ser Tutu, que va dir:

–La foscor s'escampa arreu d'Egipte.

Més tard, quan els altres sacerdots es van retirar, Tutu em va suggerir que comentara l'assumpte amb el general Mai, el cap dels exèrcits.

–Tutu –li vaig dir, perquè endevinava les seues intencions i les considerava molt perilloses–, no podem desafiar el poder d'Amenhotep III i de la reina Tiy...

Mentrestant, al palau del faraó, la tensió entre el príncep desequilibrat i els seus pares, creixia. Per això, el faraó

havia ordenat al seu fill que iniciara un viatge d'inspecció, i també d'estudi, a través de l'imperi. Probablement, el faraó s'imaginava que quan el príncep coneguera la realitat del país i dels seus súbdits, comprendria quin era el seu destí i com d'equivocat era el camí que havia iniciat. Vaig aprovar la decisió del faraó, però no vaig ser capaç de recuperar l'esperança.

Mentre el príncep realitzava el seu viatge, van passar moltes coses importants al palau; primer, la reina Tiy va portar al món dos germans bessons, Samankhra i Tutankhamon, i poc de temps després, el faraó va començar a trobar-se malalt i va morir. Dos missatgers van ser enviats, des del palau, a la recerca del príncep, per tal d'informar-lo de les novetats i de preguntar-li que vinguera a heretar el tron.

Els sacerdots del temple d'Amon ens vam reunir en assemblea per discutir sobre el futur de l'imperi i vam arribar a un acord. Jo mateix vaig demanar una entrevista amb la reina, a pesar que estava de dol i molt ocupada en la supervisió de la momificació del faraó, perquè consideràvem que es tractava d'un assumpte molt urgent. La vaig trobar tan forta com sempre, a pesar de la tristor que sentia, i vaig considerar que el meu deure era exposar-li clarament les nostres intencions.

—Reina —la vaig saludar—, he vingut a exposar el meu punt de vista a la mare de l'imperi... —I aleshores vaig veure, als seus ulls, que ja havia endevinat quin era el motiu de la meua visita.— Senyora, és sabut que l'hereu de la corona ha renegat de les nostres divinitats...

—No has de fer cas de les murmuracions —em va dir, molesta.

–Sempre faré cas de les vostres paraules, reina –li vaig dir, humilment.

–El meu fill és un poeta –em va dir. Però en notar que aquella resposta no m’havia convençut, va afegir:– Assumirà perfectament les seues obligacions.

–Reina –vaig continuar, amb tot el valor que vaig poder acumular dins del meu cor–, sens dubte sabeu quines conseqüències podria tenir per a l’imperi que els nostres déus se sentiren ofesos...

–Els teus temors són infundats –va assegurar, irritada–. No adorarà uns altres déus.

–Encara hi ha una altra solució –vaig proposar, potser amb massa audàcia–: podem anomenar hereu algun dels vostres bessons; vós, mentrestant, seríeu la regent de l’imperi.

–El pròxim faraó –va replicar, ferma– serà Amenhotep IV, que és l’hereu de l’imperi.

Va ser l’última paraula de la sàvia reina, però era la mare i l’amant la que parlava per la seua boca. D’aquella forma, la reina va convertir el nostre destí en una arma poderosa que amenaçava el futur d’Egipte. El príncep hereu va arribar a temps per a assistir als funerals del seu pare.

Poc de temps després, vaig ser convocat al palau, com manava la tradició quan un príncep havia d’accedir al tron del faraó. Va ser la primera vegada que el veia personalment. Tenia la pell molt bruna, els ulls grans, somiadors, i era prim, fràgil, de constitució quasi femenina. Els seus trets no eren bells ni harmònics, sinó grotescos, repugnants. Era un ésser menyspreable, una criatura fràgil que no mereixia heretar el tron del seu pare; tan feble que no hauria estat capaç de matar una mosca, però pretenia desafiar el poder d’Amon,

senyor de les divinitats. Mentre m'observava, vaig haver de fer grans esforços per dissimular el meu fàstic; però vaig ser capaç d'evocar les paraules dels grans poetes que ens recomanen paciència i allò em va tranquil·litzar. Com que jo no em veia capaç d'articular una sola paraula, va ser ell qui començà a parlar.

—He hagut de discutir molt amb els meus pares per culpa teua...

Aquell comentari em va donar les forces necessàries per a parlar i li vaig respondre:

—He posat la meua vida al servei d'Amon, del faraó i de l'imperi.

—Això deu voler dir alguna cosa, sense dubte —em va respondre.

—Senyor —vaig començar, disposat a iniciar la batalla—, és cert que he sentit comentaris inquietants, però no els he donat crèdit.

—Tot això que t'han dit és veritat —va assegurar, seré. I jo em vaig quedar tan atordit que no vaig saber què respondre, per això va continuar:— Sóc l'únic home de fe en un país de gent extraviada.

—No em puc creure les vostres paraules...

—Les pots creure —em va cridar—: només hi ha un únic déu vertader.

—Amon no perdonarà aquesta blasfèmia —li vaig dir, víctima de la còlera i de la meua fe en Amon, que em va obligar a defensar-lo sense pensar en les conseqüències del meu acte.

—Només el déu vertader i únic pot perdonar —va replicar ell, somrient.

—No hi ha tal déu —vaig assegurar, irritat.

–Déu és l'essència mateixa del món –va continuar, fent un gest amb els braços que pretenia abastar la creació–: n'és el creador, el poder, l'amor i la pau, l'energia que mou el món, la felicitat...

De sobte, em va clavar els seus ulls com espases, amb una força que no semblava ser capaç de generar aquell cosset tan fràgil, i em va dir:

–T'ordene que cregues en el meu déu únic.

–Guardeu-vos de la còlera d'Amon! –vaig cridar, furiós–. Perquè Ell crea i destrueix, Ell és qui prohibeix i qui permet, qui ens ajuda o ens desempara. Temeu la seua venjança, perquè caurà sobre vós i sobre la vostra descendència, sobre el tron i sobre l'imperi!

–Em sent com un infant perdut en el món creat per l'únic déu vertader –va insistir el príncep–, com una flor solitària en un gran jardí, i només sóc un serf al seu servei. Ell m'ha donat el seu amor i se m'ha revelat a l'interior de l'ànima. Ell ha omplert la meua vida de llum i de música i no m'importa res més.

–El príncep hereu –li vaig recordar, furiós– no esdevé faraó fins que no rep la benedicció d'Amon.

–Jo seré coronat a l'aire lliure –va assegurar, indiferent a les meues amenaces–, a la llum del sol i sota la protecció del creador.

Quan ens separàrem, després d'aquella conversa, la situació no podia ser pitjor. Jo em mantenia fidel a Amon i els seus principis. Akhenaton tenia al seu favor la llarga història de la seua família, el respecte sagrat amb què els seus súbdits tractaven el faraó i la seua bogeria incomprensible. Em vaig sentir abocat a la guerra santa i em vaig disposar a sacrificar-

ho tot per la glòria d'Amon i pel meu país. Vaig advertir de seguida els sacerdots del temple:

—El faraó és un infidel... Ho heu de saber per a dir la veritat als seus súbdits.

Jo em sentia molt ofès, però vaig haver de frenar la fúria de Tutu i li vaig proposar que fingira convertir-se a la religió de l'heretge per tal de ser els nostres ulls al palau del faraó... Però el rei tampoc no va perdre el temps: va ser coronat a l'aire lliure, sota la protecció del seu nou déu i, fins i tot, va començar a edificar-li un temple a Tebes, la ciutat sagrada d'Amon. Després, va predicar la seua nova religió als seus col·laboradors més pròxims i, d'aquella forma, els millors homes d'Egipte es van convertir a la nova religió, cadascun d'ells per un motiu diferent, però tots amb el mateix objectiu: fer realitat les seues ambicions personals i mantenir-se aferrats al poder. Potser, si s'hagueren rebel·lat contra l'heretge, les coses haurien anat d'una altra forma, però tots es van vendre com meretrius. El savi Ay, per exemple, des que havia entrat a formar part de la família del faraó, semblava enecat pel poder. El valerós general Horemhab, per la seua banda, mai no havia estat un home religiós, de manera que no li va costar gaire substituir un déu per un altre... Tots els altres eren només uns hipòcrites, àvids de riqueses i de poder. Si, a l'hora de la veritat, no hagueren renegat d'aquella fe falsa i no hagueren mostrat el seu penediment, haurien merescut la mort. La por els va ajudar a conservar les seues vides, però havien perdut per a sempre el meu respecte.

El conflicte va somoure Tebes. La gent es va dividir entre els seguidors d'Amon i els qui conservaren la seua lleialtat a aquell desequilibrat que representava la família més noble de

la història d'Egipte. La gran reina Tiy es consumia de dolor en veure com aquella mala llavor que havia plantat creixia fins a convertir-se en una mala herba verinosa que s'abocava a l'abisme i arrossegava, amb ell, tota la seua família. La reina va continuar visitant el temple per a oferir sacrificis a Amon, en un intent lloable de calmar la tempesta que amenaçava l'estabilitat de l'imperi.

–Guanyarem si dialoguem –solia dir-me– i perdrem si ens enfrontem a ell.

–Com podeu exigir-nos –li responia jo– que dialoguem amb un infidel? Si haguéreu escoltat els meus consells al principi...

–No hem de caure en la desesperació –em contestava sempre.

La seua habitual intel·ligència xocava contra el mur de la bogeria del príncep i la reina es veia incapaç d'enfrontar-se amb el seu fill, efeminat i malaltís. La guerra santa es va fer inevitable. El faraó heretge ja no podia mantenir l'estabilitat de Tebes i, durant les festivitats dedicades a Amon, el poble va mostrar el seu descontentament amb crits i protestes. Així, el rei va declarar que el seu déu li havia ordenat que abandonara Tebes per a construir una nova ciutat i va iniciar un llarg èxode, seguit per més de vuitanta mil heretges que l'acompanyaren en aquell exili maleït. Quan el rei se'n va anar de Tebes, vam poder preparar la guerra santa, mentre ells mateixos construïen aquella nova ciutat on practicarien els seus cultes herètics i les seues orgies. Perquè l'amor i l'alegria eren les divises del nou déu sense nom.

Com més feble se sabia el pobre boig, més cruels eren les seues demostracions de força: va expulsar els sacerdots dels

temples, els va confiscar els seus béns i, finalment, va tancar els centres de culte. Jo estava tan desesperat que vaig dir als sacerdots que, després d'haver-nos tancat els temples, ja no valia la pena viure i era millor la mort. Però els fidels d'Amon ens van obrir les portes de les seues cases i es posaren a la nostra disposició; així van renàixer les nostres esperances i continuàrem la lluita contra l'heretge amb determinació.

Ell, mentrestant, continuava fent ostentació del seu poder i, un mal dia, va iniciar un viatge per totes les províncies de l'imperi, amb la intenció de difondre les seues idees herètiques i d'atraure el poble a la seua causa. Aquells foren els dies més tristos. El poble estava dividit i desconcertat perquè no sabia si mantenir-se fidel a les divinitats o mostrar respecte per aquell rei feble i malaltís, al qual acompanyava la seua esposa, obscenament bella. Passàrem dies de pesar i de tristot, d'hipocresies i penediments, de llàgrimes i de temor a la venjança dels déus. Però el missatge d'amor i alegria ja s'havia escampat arreu de l'imperi; els servidors públics oblidaren les seues obligacions i es dedicaren a explotar la gent del poble, a buscar el seu plaer i el seu benefici. La revolta va esclatar a totes les províncies; els nostres enemics es decidiren a atacar les fronteres de l'imperi i quan els generals fidels demanaren ajuda, els van enviar poesies en compte d'armes i tropes. Van morir com màrtirs, maleint el faraó heretge, mentre defensaven les fronteres del regne.

El riu de riqueses provinents de tot el món que fluïa per Egipte es va assecar; els mercats es van quedar buits perquè els mercaders no podien comprar ni vendre i el poble va començar a passar fam. Jo em vaig sentir obligat a dirigir-me a la població.

–La maledicció d’Amon ha caigut sobre els nostres caps –els vaig dir–; hem de destruir l’heretge o el poble egipci serà destruït per la guerra.

Però jo volia, per damunt de tot, evitar al nostre poble els horrors d’una guerra i em vaig sentir obligat a entrevistar-me amb Tiy, la reina mare.

–Jo també estic molt trista –em va confessar–, gran sacerdot d’Amon...

–Ja no sóc gran sacerdot –li vaig respondre–: només sóc un rebel desterrat.

–Pregue als déus que tinguen pietat de nosaltres...

–Això no és prou –li vaig dir–; hem de fer alguna cosa més. És el vostre fill, i vós sereu també culpable de les desgràcies que caiguen sobre Egipte. Parleu amb ell, abans que una guerra civil enfonse l’imperi...

La reina es va mostrar molt contrariada quan li vaig recordar les seues responsabilitats i em va assegurar que havia decidit visitar la nova ciutat, Akhetaton. Crec que la reina va intentar reparar el mal que havia fet, però no ho va aconseguir, de manera que jo mateix vaig arriscar la vida i, sense perdre l’esperança, vaig anar en persona a la nova ciutat per entrevistar-me amb una representació dels heretges.

–Us parle des d’una posició de força –els vaig advertir–, perquè els meus exèrcits només esperen una ordre per a destruir-vos; però he preferit fer un últim intent, per tal d’evitar que es vesse la sang del nostre poble i que moltes de les nostres riqueses siguen destruïdes. Us donaré temps per a reflexionar i espere que assumiu les vostres obligacions i recupereu la raó.

Vaig considerar que els havia convençut i, en efecte, en el moment oportú van fer les gestions que jo els havia demanat. Parlaren amb l'heretge i li van presentar les meues demandes més urgents: havia de restaurar la llibertat de culte i havia de reforçar les tropes que defensaven les nostres fronteres. Però el faraó boig es va negar a seguir els seus consells i, aleshores, li van suggerir que abdicara; així podria dedicar-se sense traves a difondre els principis de la nova religió. Però també va refusar aquell tracte, tot i que va accedir a nomenar copríncep el seu germà Samankhra. Nosaltres no acceptàrem aquella proposta i coronàrem faraó l'altre germà, Tutankhamon.

Va ser així com, a poc a poc, els homes que havien estat fidels a l'heretge anaren abandonant-lo i acceptaren l'autoritat del nou faraó. Lentament, el país va tornar a la normalitat, sense guerres ni destrucció, i nosaltres no volguérem castigar ni l'heretge i la seua esposa, ni la gent que, a pesar de tot, va continuar al seu costat.

Les portes dels temples tornaren a obrir-se i els fidels hi acudiren, després d'una llarga època de prohibicions. El malson havia acabat i la vida d'Egipte va anar recuperant la normalitat. L'heretge, per la seua banda, va anar enfonsant-se en la seua bogeria, va emmalaltir i va morir poc de temps després, sense cap possibilitat de redempció. I va deixar sola la seua malvada esposa, consumida pels remordiments.

El gran sacerdot tornà a callar i em va observar detingudament fins que, al cap d'uns segons, tornà a trencar el silenci:

—Encara estem recuperant-nos... Necessitarem temps i molts esforços, perquè Egipte ha perdut molts béns, tant a

l'imperi mateix com més enllà de les nostres fronteres. Com va poder passar? Com és possible que un sol home, un boig, haja generat tantes tragèdies? –Va tornar a callar abans de concloure:– T'he contat la veritat; escriu-la fidelment. I dóna records al teu pare de part meua.